

Sigrumst á sýklasótt í börnum

Alvarlegar sýkingar og afleiðingar þeirra eru ein algengasta orsök skamm- og langvarandi veikinda og dauða hjá börnum á heimsvísu.

Sýklasótt er heilkenni sem kemur fram vegna yfirdrifins viðbragðs ónæmiskerfisins við sýkingu og er lífshættulegt ástand með truflunum á starfsemi líffæra og jafnvel fjölliðfærabilun. Einkenni sýklasóttar í börnum geta þó verið ósértæk, sérstaklega í byrjun, og greining því oft vandasöm á því stigi, en versnun getur síðan verið hröð og alvarleg veikindi orðið á skömmum tíma.

Síðustu ár hefur verið unnið alþjóðlega að stöðluðum skilgreiningum svo greina megi hvar í sýkingarferlinu börn eru stödd við komu á sjúkrahús, hvort um sé að ræða sýklasótt eða sýklasóttarlost og meta alvarleika og fjölda líffærabilana, og hafa slíkar skilgreiningar nýlega verið gefnar út.¹

Jafnframt hafa verið þróuð skorkerfi til að skima fyrir hve alvarlega veik börn eru og hvort þeim fari batnandi eða versnandi yfir tíma með endurteknu mati. Ekki hefur þó enn tekist að sýna fyllilega fram á gagnsemi slíkra skorkerfa en nokkur fjöldi þeirra hefur verið í notkun á alþjóðavísu. Rannsóknir um gagnsemi þeirra eru þó í gangi og vonandi skýrist staða þeirra á næstunni.²

Alþjóðleg samtök um baráttu gegn sýklasótt í fullorðnum og börnum hafa tekið þessi atriði upp í leiðbeiningar sínar um greiningu og meðferð sýklasóttar hjá börnum með það að markmiði að auðvelda og flýta greiningu og draga þannig úr fylgikvillum sýkinga. Jafnframt til að staðla rannsóknir og gera samanburð kleifan milli stofnana og landa og meta árangur meðferðar. Þessu alþjóðlega átaki „Surviving Sepsis Campaign“ eða „Sigrumst á sýklasótt“ var hrint af stað upp úr aldamótum og fyrstu leiðbeiningar samtakanna voru gefnar út árið 2004 og var vakin athygli á þeim í *Læknablaðinu* sama ár.³ Nýjustu leiðbeiningarnar varðandi börn voru gefnar út af samtökunum nú í mars 2026.⁴

Á þessum tveimur áratugum sem liðnir eru hefur áhersla í leiðbeiningum farið frá greiningu á almennu bólguviðbragði til nánari greiningar á bilunum í einstaka líffærakerfum sem má segja að sé praktískari og klínískari nálgun.⁵ Leiðbeiningar um meðferð hafa þróast sömuleiðis með markvissari uppvinnslu og meðferð byggðri á gagnreyndum rannsóknum og mati á áreiðanleika þeirra.⁴

Í þessu tölublaði *Læknablaðsins* birtist yfirlitsgrein Bergþórs Steins Jónssonar og samstarfsmanna þar sem farið er yfir nýjustu leiðbeiningar

varðandi greiningu, mat og meðferð sýklasóttar hjá börnum og leitað víða fanga (*Læknablaðið*, 6. tbl. bls. 262).

Megintilgangur greinarinnar er að gera „lækna og heilbrigðisstarfsfólk betur meðvitað um sýklasótt og mikilvægi þess að greina og meðhöndla hana eins fljótt og auðið er með vökvagjöf í æð, breiðvirkum sýklalyfjum, samdráttarhvetjandi lyfjum og öðrum úrræðum í takt við alvarleika veikinda“, meðal annars sérhæfðri meðferð á gjörgæslu.

Benda höfundar á að ríkar ástæður séu til að fjalla sérstaklega um sýklasótt hjá börnum vegna annarra undirliggjandi sjúkdóma hjá þeim, sem geta aukið líkur á sýklasótt, en hjá fullorðnum og að lífsmörk barna séu mjög háð aldri og þannig eiga mismunandi aldursbil barna sín eigin viðmið í skorkerfum sem notuð eru til að skima fyrir og meta alvarleika veikinda.

Í greininni kemur fram að mismunandi skorkerfi fyrir börn séu í notkun á Landspítala og Sjúkrahúsi Akureyrar en hvetja ætti þessar stofnanir að sameinast um eitt kerfi til að samræmingar á landsvísu.

Þó að leiðbeiningum þessum sé aðallega beint að sjúkrahúsum, eiga þó grunnþættir þeirra einnig við meðferð barna utan sjúkrahúsa meðan verið er að meta alvarleika veikinda og stuðla að stöðugum lífsmörkum á undan eða á meðan á flutningi á sjúkrahúsi stendur.

Greinin ætti því að gagnast mjög víða og hvet ég eindregið lækna og annað heilbrigðisstarfsfólk sem sinnir börnum að kynna sér vel efni hennar og nýta það í sínum störfum.

Heimildir

- Schlapbach LJ, Watson RS, Sorce LR, et al. International Consensus Criteria for Pediatric Sepsis and Septic Shock. *JAMA* 2024; 331: 665-674.
- Bracken A, Lane S, Siner S, et al. Assessing the performance of paediatric early warning scores to predict critical deterioration events in hospitalised children (the DETECT study): a retrospective matched case-control study. *BMC Pediatr* 2025; 25: 520.
- Sigurðsson GH, Möller AD. Sigrumst á sýklasótt. *Læknablaðið* 2004; 90: 855-860.
- Weiss SL, Peters MJ, Oczkowski SJW et al. Surviving Sepsis Campaign International Guidelines for the Management of Sepsis and Septic Shock in Children 2026. *Intensive Care Med* 2026; 10.1007/s00134-026-08360-2.
- Mseza B, Elfakey W. Optimizing Pediatric Sepsis Diagnosis: A Narrative Review of Two Decades of Evolution from SIRS to Phoenix Consensus. *Infect Drug Resist* 2025; 18: 5187-5192.

Sigurbergur Kárason
yfirlæknir á svæfinga- og gjörgæsludeild Landspítala
prófessor læknadeild Háskóla Íslands

Sýklasótt er heilkenni sem kemur fram vegna yfirdrifins viðbragðs ónæmiskerfisins við sýkingu og er lífshættulegt ástand með truflunum á starfsemi líffæra og jafnvel fjölliðfærabilun.

Overcoming Sepsis in Children

Sigurbergur Karason

MD, PhD, EMPH
Head of ICUs at Landspítali
Department of Anaesthesia
and Intensive Care
Landspítali - National
University Hospital,
Medical Faculty, University
of Iceland

doi 10.17992/ibl.2026.06.893